

List opatření

Název opatření:	Zprůchodnění říční sítě	ID	CZE212002
Vliv:		Typ LO	C
Typ opatření:	Národní strategie	DP	

Popis současného stavu

Migračně neprostupné příčné překážky a vzdouvací objekty tvoří často nepřekonatelnou překážku pro migraci ryb a dalších vodních živočichů. Pro ryby je obousměrná migrace v rámci podélného profilu vodních toků základní životní potřebou a projevem. V tomto směru není podstatné, zda se jedná o třecí migrace, vyhledávání vhodných míst pro uložení jiker a vývoj plůdků, o potravní migrace, o migrace dané sezónními klimatickými změnami, či reakce na náhodné změny místních podmínek. Problematika neprůchodnosti vodních toků se týká též vodních mlžů, jenž využívají k transportu v rámci vodních toků ryby a jejich larvy (glochidie) parazitují na žábrách ryb právě v době třecích migrací. Neprůchodnost vodních toků omezuje možnosti pro nalezení vhodných habitatů pro rozmnožování a vývoj juvenilních stádií ryb, brání výměně genetických informací, izoluje malé populace a při úhynech či napadení predátory nebo při splavení ryb při povodních nemůže dojít k obnově takto omezené populace resp. celé rybí obsádky. Ve výsledku je rybí společenstvo ochuzené zejména o specializované reofilní druhy ryb a většinu zástupců potamodromních druhů ryb. Poproudové migrace nejsou zatím, na rozdíl od zahraničí, v České republice dostatečně řešeny a činí tak problém zejména u velkých vodních nádrží, ale i jezů, kde jsou malé vodní elektrárny. Pro dospělce katadromních druhů (úhoř) a juvenilní jedince anadromních druhů (losos), může hrát roli i přílišné zdržení během migrace kvůli migračním překážkám, kdy může dojít k rozvoji nemocí, napadení parazity či kumulaci zranění způsobených predátory. Pro některé druhy ryb představují migrační překážku i vzduté úseky toků nebo naopak nedostatečné průtoky v toku (např. v obdobích hydrologického sucha, vlivem nadměrných odběrů, vlivem MVE – špičkování, nedodržování či nestanovení minimálního zůstatkového průtoku, derivačních kanálů apod.).

I když je migrační průchodnost primárně důležitá pro všechny úseky vodních toků a pro všechny druhy ryb, byla v rámci České republiky zpracována Koncepce zprůchodnění říční sítě ČR (MŽP 2009, aktualizace 2014), která vymezuje prioritní úseky vodních toků z hlediska zprůchodnění migračních bariér pro jednak diadromní migranty, ale i pro značnou část zástupců potamodromních druhů ryb a dále pro úseky vodních toků, které jsou zahrnuty do soustavy Natura 2000 z důvodu ochrany ryb a mlžů.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR poskytuje odbornou pomoc při přípravě projektů a realizaci výstavby rybích přechodů (dále RP) a působí jako odborný garant při posuzování žádostí o finanční podporu. Na základě ustanovené odborné platformy Komise pro rybí přechody jsou činěny kroky ke zlepšení odborného zázemí pro navrhování, realizaci a posuzování funkčnosti opatření vedoucích k zajištění obousměrné migrační prostupnosti vodních toků.

Dle § 59 odst. 6 vodního zákona se na odstraňování překážek pro migraci vodních živočichů ve vodním toku způsobených vodními díly vybudovanými před účinností vodního zákona se podílí stát. Finanční podpora na výstavbu rybích přechodů je poskytována zejména v rámci Operačního programu Životní prostředí.

Aby se však vliv zprůchodnění projevil zlepšením celkového ekologického stavu vodního prostředí, musí být doplněn také dalšími opatřeními na toku. Má-li být migračním zprůchodněním dosaženo zvýšení druhové diversity společenstva, je nutné plánovat a realizovat i např. opatření pro obnovu reprodukčních ploch a prostředí, kde je umožněn vývoj juvenilních stádií, tedy komplexní revitalizace vodních toků. Současně je potřeba zaměřit se na problematiku nakládání s vodami tam, kde pozměněný režim průtoků zásadně ovlivňuje prostředí tekoucích vod. Hlavním předpokladem úspěchu nápravných opatření je jejich systémové řešení.

Vzhledem k tomu, že i úseky vodních toků s nedostatečným průtokem mohou tvořit migrační bariéry, je důležité zmínit požadavek § 23a odst. 1 písm. a) vodního zákona na zamezení zhoršení stavu, zajištění ochrany a zlepšení stavu povrchových vod, a to včetně důsledného vyžadování a kontroly zachování takových průtoků ve vodních tocích (včetně úseků, jež jsou ovlivněny derivacemi na MVE), které umožní obecné nakládání s povrchovými vodami při současném zajištění ekologické funkce vodního toku.

Návrh opatření

- 1) novelizace legislativy s cílem:
 - a) dokončení a schválení nařízení vlády včetně metodického pokynu, které stanovuje hodnoty minimálních zůstatkových průtoků ve vodních tocích k zajištění ekologické funkce vodních toků a způsoby a jejich měření a předávání zpráv o výsledcích měření,
 - b) řešit problematické ustanovení zákona č. 99/2004 Sb. o rybářství, které brání provádění odlovu v rybím přechodu bez možnosti udělení výjimky za účelem výzkumu nebo zjištění účinnosti rybího přechodu,
- 2) metodické vedení vodoprávních úřadů k využívání zákonné možnosti změny nebo úplného zrušení stávajícího povolení k nakládání s vodami v zájmu plnění cílů plánování v oblasti vod,
- 3) zpracování národní strategie zprůchodnění říční sítě,
- 4) zajištění dosažení environmentálních cílů stanovených k roku 2021 z hlediska kontinuity říčních systémů v rámci mezinárodních povodí, těmito cíli se rozumí zprůchodnění konkrétních migračních bariér rybími přechody na prioritních vodních tocích dle seznamu uvedeného v Koncepci zprůchodnění říční sítě ČR – aktualizace 2014 (příloha č. 8).

Časový harmonogram a předpokládané náklady na realizace opatření

- Ad1a) MŽP; rok 2016, vnitřní projednání a běžný legislativní proces,
- Ad1b) MZe; projednání a schválení novely zákona o rybářství rok 2020, účinnost od roku 2021, vnitřní projednání a běžný legislativní proces,
- Ad2) MZe ve spolupráci s MŽP; metodický pokyn do roku 2017, školení vodoprávních úřadů průběžně rok 2018,
- Ad3) MŽP; rok 2017,
- Ad4) Vlastníci příčných překážek; rok 2021, realizace zprůchodnění dle Koncepce zprůchodnění říční sítě ČR rok 2021, nositel opatření – vlastníci příčných překážek.